

Категорія справи № 755/12052/19: Цивільні справи (з 01.01.2019); Справи позовного провадження; Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів (крім категорій 301000000-303000000), з них.

Надіслано судом: не визначено. Зареєстровано: 03.12.2021. Оприлюднено: 03.12.2021.

Дата набрання законної сили: 26.10.2021

Номер судового провадження: 14-113цс21

Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

26 жовтня 2021 року

м. Київ

справа № 755/12052/19

провадження № 14-113 цс 21

Велика Палата Верховного Суду у складі:

судді-доповідача-Пророка В. В., суддів: Британчука В. В., Власова Ю. Л., Григор'євої І. В., Грицива М. І., Гудими Д. А., Данішевської В. І., Єленіної Ж. М., Катеринчук Л. Й., Князева В. С., Крет Г. Р., Лобойка Л. М., Пількова К. М., Прокопенка О. Б., Рогач Л. І., Ткача І. В., Штелики С. П.,

учасники справи:

заявниця:-ОСОБА_1 ,зацікавлені особи: -Дніпровський районний відділ державної виконавчої служби міста Києва Головного територіального управління юстиції у місті Києві, -ОСОБА_2 ,

розглянула у порядку письмового провадження справу, відкриту за скаргою ОСОБА_1 на дії державного виконавця Дніпровського районного відділу державної виконавчої служби міста Києва Головного територіального управління юстиції у місті Києві, стягувач - ОСОБА_2 ,

за касаційною скаргою ОСОБА_1 на постанову Київського апеляційного суду від 15 вересня 2020 року, прийняту колегією суддів у складі: Сушко Л. П., Іванової І. В., Мельника Я. С.

ІСТОРІЯ СПРАВИ

(1) Вступ

1. У цій справі скаржниця скаржилася на дії державного виконавця щодо передачі належної їй житлової нерухомості на торги у виконавчому провадженні з підстав (1) порушення порядку проведення оцінки майна, яке пережасться на торги; (2) порушення житлових прав її онуків за відсутності дозволу органу опіки і піклування на реалізацію житлової нерухомості, право на користування якою мають її онуки.

2. Велика Палата Верховного Суду прийняла справу до власного провадження для вирішення виключної правової проблеми щодо необхідності отримання держаним (приватним) виконавцем дозволу органу опіки і піклування на примусову реалізацію житлової нерухомості, право на користування якою мають діти.

3. Розглянувши справу Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про необхідність отримання держаним (приватним) виконавцем дозволу органу опіки і піклування на примусову реалізацію житлової нерухомості, право на користування якою мають діти, однак саме у цій справі не погодилася з доводами скаржниці, оскільки дійшла висновку, що у її онуків житлові права на її нерухомість не виникли з огляду на недобросовісні дії скаржниці щодо реєстрації місця проживання власних онуків саме з метою перешкоджання виконавчому провадженню.

(2) Короткий зміст скарги

4. У липні 2019 року ОСОБА_1 звернулася до Дніпровського районного суду міста Києва із зазначеною скаргою, у якій просила визнати протиправними дії державного виконавця Дніпровського районного відділу державної виконавчої служби міста Києва Головного територіального управління юстиції у місті Києві (в залежності від контексту далі - Держвиконавець або Дніпровський РВ ДВС міста Києва) щодо передання нерухомого майна, а саме квартири АДРЕСА_1 (далі - спірна квартира), на реалізацію з прилюдних торгів Державному підприємству «Сетам» (далі - ДП «Сетам») та визнати незаконним висновок Держвиконавця про вартість цього нерухомого майна.

5. Скарга мотивована тим, що у провадженні Дніпровського РВ ДВС міста Києва перебуває виконавче провадження з примусового виконання виконавчого листа № 2604/29397/12, виданого 19 червня 2013 року Дніпровським районним судом міста Києва, про стягнення з ОСОБА_1 на користь ОСОБА_2 заборгованості у сумі 675 855,98 грн. А з інформації на сайті ДП «Сетам» ОСОБА_1 довідалася, що Держвиконавець передав спірну квартиру ДП «Сетам» на реалізацію з прилюдних торгів.

6. При цьому звіт про оцінку майна (спірної квартири) ОСОБА_1 направлений не був. Вона вважає, що об'єкт оцінки досліджено неповно, з порушенням норм законодавства, які регулюють оціночну діяльність, що призвело до суттєвого зниження ринкової вартості спірної квартири, визначеної суб'єктом оціночної діяльності. Крім того, в цій квартирі зареєстровані та проживають малолітні діти - ОСОБА_3 та ОСОБА_4. Цей факт Дніпровський РВ ДВС міста Києва не взяв до уваги і не отримав попередньої згоди органу опіки та піклування для вчинення правочинів щодо нерухомого майна, право користування яким мають малолітні особи.

(3) Короткий зміст ухвали суду першої інстанції

7. Ухвалою Дніпровського районного суду міста Києва від 14 лютого 2020 року скарга ОСОБА_1 задоволена частково: визнані неправомірними дії Держвиконавця щодо передання ним ДП «Сетам» спірної квартири на реалізацію з прилюдних торгів, в іншій частині її скарги відмовлено.

8. Задовольняючи скаргу ОСОБА_1 в частині неправомірності дій Держвиконавця щодо передання спірної квартири на реалізацію з прилюдних торгів, суд першої інстанції керувався тим, що Держвиконавець порушив вимоги частини п'ятої статті 57 Закону України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» (в редакції, чинній на момент виникнення відповідних правовідносин, далі - Закон про виконавче провадження) щодо повідомлення про результати визначення вартості чи оцінки майна боржнику. Також Держвиконавець у супереч пункту 28 розділу VIII Інструкції з організації примусового виконання рішень, затверджена наказом Міністерства юстиції України 02 квітня 2012 року № 512/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України 29 вересня 2016 року № 2832/5), зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 02 квітня 2012 року за № 489/20802 ((в редакції, чинній на момент виникнення відповідних правовідносин, далі - Інструкція з організації примусового виконання рішень), не отримав дозволу органів опіки та піклування на передання для реалізації нерухомого майна, право користування яким мають малолітні діти -ОСОБА_3 (народилася ІНФОРМАЦІЯ_1) та ОСОБА_4 (народилася ІНФОРМАЦІЯ_2).

9. Відмовляючи в частині вимог скарги ОСОБА_1 про визнання незаконним висновку Держвиконавця про вартість спірної квартири, суд першої інстанції виходив з того, що ці вимоги задоволенню не підлягають з огляду на їх необґрунтованість.

(4) Короткий зміст постанови суду апеляційної інстанції

10. Постановою від 15 вересня 2020 року Київський апеляційний суд скасував ухвалу Дніпровського районного суду міста Києва від 14 лютого 2020 року та ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні скарги ОСОБА_1 .

11. Суд апеляційної інстанції погодився з висновками суду першої інстанції в частині вимог ОСОБА_1 про визнання незаконним висновку Держвиконавця про вартість спірної квартири, проте не погодився з висновками про задоволення її скарги в частині визнання неправомірними дії Держвиконавця щодо передання ним ДП «Сетам» спірної квартири на реалізацію з прилюдних торгів.

12. Суд апеляційної інстанції встановив, що ОСОБА_3 та ОСОБА_4 на праві приватної власності належить по 1/3 частини квартири АДРЕСА_2 . Мати цих дітей ОСОБА_5 володіє на праві власності 1/3 частиною цієї квартири. Відповідно до частини четвертої статті 29 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року № 435-IV (в редакції, чинній на момент виникнення відповідних правовідносин, далі - ЦК України) місцем проживання зазначених дітей є місце проживання їх матері - ОСОБА_5 , а не їх баби - ОСОБА_1 , а тому права цих малолітніх дітей при відчуженні спірної квартири не порушуються.

13. Також суд апеляційної інстанції визначаючи відсутність неправомірних дій Держвиконавця вказав, що ОСОБА_1 порушила зобов'язання визначене частиною 5 статті 19 Закону України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» (в редакції, чинній на момент виникнення відповідних правовідносин, далі - Закон про виконавче провадження) та вчинила дії, що ускладнюють виконання зазначеного судового рішення, а саме зареєструвала у спірній квартирі, зазначених малолітніх дітей (онуків).

14. Крім того, апеляційний суд встановив, що Держвиконавець, діючи на підставі частини п'ятої статті 57 Закону про виконавче провадження, направив ОСОБА_1 повідомлення на наступний робочий день після отримання звіту про оцінку об'єкта (спірної квартири). 10 липня 2019 року канцелярією Дніпровського РВ ДВС міста Києва отримано відповідний звіт про оцінку спірної квартири, а передано його Держвиконавцю у п'ятницю 12 липня 2019 року, тобто в останній робочий день тижня. Тому Держвиконавець повідомлення боржнику направив у понеділок 15 липня 2019 року, тобто на наступний день після вихідного дня.

(5) Встановлені судами попередніх інстанцій обставини справи

15. Постановою від 21 листопада 2013 року старший державний виконавець ВДВС Дніпровського РУЮ в м. Києві Шеремет Ю. М. відкрив виконавче провадження № 40864753 з примусового виконання виконавчого листа № 2604/29397/12, виданого 19 червня 2013 року Дніпровським районним судом міста Києва, про солідарне стягнення з ОСОБА_1 та ОСОБА_6 на користь Публічного акціонерного товариства «Банк Форум» (далі - ПАТ «Банк Форум») заборгованості за кредитним договором від 08 листопада 2007 року № 0426/07/01-CL в сумі 675 855,98 грн.

16. 21 листопада 2013 року старший державний виконавець Шеремет Ю. М. у виконавчому провадженні № 40864753 виніс постанову про арешт майна боржника та оголошення заборони на його відчуження.

17. Ухвалою Дніпровського районного суду міста Києва від 16 квітня 2018 року задоволена заява ОСОБА_2 (заінтересовані особи: ОСОБА_6 , ОСОБА_1) про заміну сторони стягувача у виконавчому провадженні. Замінена сторона стягувача з ПАТ «Банк Форум» на ОСОБА_2 у виконавчих провадженнях № 51141805 та № 40864753 з виконання виконавчого листа № 2604/29397/12, виданого 19 червня 2013 року Дніпровським районним судом міста Києва, про солідарне стягнення з ОСОБА_6 та ОСОБА_1 на користь ПАТ «Банк Форум» заборгованості у сумі 675 855,98 грн.

18. Постановою від 27 листопада 2018 року у виконавчому провадженні № 40864753 Дніпровський РВ ДВС міста Києва здійснив заміну стягувача ПАТ «Банк Форум» на ОСОБА_2 .

19. Відповідно до договору купівлі-продажу від 25 лютого 2010 року, посвідченого приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу Гончаровою С. В., зареєстрованого в реєстрі за № 358, боржнику ОСОБА_1 на праві власності належить квартира АДРЕСА_1 , загальною площею 44,10 кв. м.

20. 08 липня 2019 року державний виконавець Дніпровського РВ ДВС міста Києва Лагоцька В. Ф. винесла постанову про опис та арешт майна (коштів) боржника та наклала арешт на квартиру АДРЕСА_1 .

21. 08 липня 2019 року державний виконавець Дніпровського РВ ДВС міста Києва Лагоцька В. Ф. винесла постанову про призначення суб'єкта оціночної діяльності - суб'єкта господарювання Товариства з обмеженою відповідальністю «Приватна експертна служба» (далі - ТОВ «Приватна експертна служба») для участі у виконавчому провадженні № 40864753 про стягнення боргу 675 855,98 грн.

22. Згідно Звіту від 09 липня 2019 року про оцінку квартири АДРЕСА_3 , складеного ТОВ «Приватна експертна служба», вартість об'єкта оцінки на дату оцінки становить 849 000,00 грн.

23. 10 липня 2019 року канцелярією Дніпровського РВ ДВС міста Києва отримано зазначений звіт ТОВ «Приватна експертна служба» (вхідний № 167120), а передано його Держвиконавцю у п'ятницю 12 липня 2019 року. Держвиконавець направив боржнику повідомлення про цей звіт у понеділок 15 липня 2019 року.

24. Відповідно до заявки на реалізацію арештованого майна Дніпровським РВ ДВС міста Києва 15 липня 2019 року також були направлені до Київської філії ДП «Сетам» документи для проведення реалізації арештованого майна -спірної квартири за вартістю визначеної у зазначеному звіті від 09 липня 2019 року - 849 000,00 грн.

25. Згідно витягу з Реєстру територіальної громади міста Києва про зареєстрованих осіб у житловому приміщенні - квартирі АДРЕСА_1 зареєстровані малолітні діти дочки ОСОБА_1 , громадянки ОСОБА_5 , а саме: ОСОБА_3 (народжена ІНФОРМАЦІЯ_1) - реєстрація місця проживання відбулась 11 липня 2019 року,ОСОБА_4 (народжена ІНФОРМАЦІЯ_2) - реєстрація місця проживання відбулась 15 липня 2019 року.

(6) Короткий зміст вимог касаційної скарги

26. У жовтні 2020 року ОСОБА_1 подала до Верховного Суду касаційну скаргу. У ній вона, вважаючи, що суд апеляційної інстанції прийняв свою постанову з порушенням норм процесуального права та неправильним застосуванням норм матеріального права, просила скасувати постанову Київського апеляційного суду від 15 вересня 2020 року та залишити в силі ухвалу Дніпровського районного суду міста Києва від 14 лютого 2020 року.

(7) Рух справи в суді касаційної інстанції

27. Ухвалою Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 07 грудня 2020 року відкрите касаційне провадження у цій справі.

28. Ухвалою Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 28 квітня 2021 року справа передана на розгляд Великої Палати Верховного Суду на підставі частини п'ятої статті 403 Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004 року № 1618-IV (в редакції, чинній на момент здійснення відповідних процесуальних дій, далі - ЦПК України), відповідно до якої суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії або палати, має право передати справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, якщо дійде висновку, що справа містить виключну правову проблему і така передача необхідна для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовчої практики.

29. Проаналізувавши правові висновки, зроблені Верховним Судом у постановках від 25 листопада 2019 року у справі № 718/482/15-ц (провадження № 61-16089св19), від 10 жовтня 2019 року у справі № 751/15667/15-ц (провадження № 61-12151св19), від 18 грудня 2019 року у справі № 755/10564/18 (провадження № 61-11256св19), від 02 жовтня 2019 року у справі № 754/15589/14-ц (провадження № 61-3066св19), від 09 липня 2020 року у справі № 666/6234/15-ц (провадження № 61-38435св18), від 19 травня 2020 року у справі № 922/4587/13, від 10 вересня 2020 року у справі № 5023/5622/12, від 16 березня 2021 року у справі № 922/4587/13 Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду дійшов висновку, що вони свідчать про принципово різний підхід судів у застосуванні положень Закону про виконавче провадження, Закону України від 02 червня 2005 року № 2623-IV «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» (в редакції, чинній на момент виникнення відповідних правовідносин, далі - Закон про основи соціального захисту), Інструкції з організації примусового виконання рішень та Порядку реалізації арештованого майна, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 29 вересня 2016 року № 2831/5, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 30 вересня 2016 року за № 1301/29431 (в редакції, чинній на момент виникнення відповідних правовідносин, далі - Порядок реалізації майна) щодо обов'язку державного або приватного виконавця у разі передачі на реалізацію нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким мають діти, подавати копію дозволу органу опіки та піклування. У разі, коли у спірному житлі проживають діти, і не лише діти боржника, примусова реалізація цього майна блокується, а судові рішення про звернення стягнення на предмет іпотеки, об'єктом якого є житло, в якому зареєстровані або проживають діти, не може бути виконане в примусовому порядку, що є непропорційним відносно стягувача і є порушенням статті 129-1 Конституції України.

30. Отже виключна правова проблема полягає у вирішенні питання: чи є відсутність згоди органу опіки та піклування при примусовому виконанні судового рішення про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом продажу з прилюдних торгів підставою для висновку про неможливість державного або приватного виконавця вчиняти виконавчі дії щодо продажу такого майна, з огляду на те, що така згода при передачі нерухомого майна у вигляді житла, в якому проживають діти в іпотеку надавалася іпотекодавцю?

31. Також Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду як на додаткову підставу для передачі цієї справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду посилається на частину третю статті 403 ЦПК України, згідно якої суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії суддів, палати або об'єднаної палати, передає справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, якщо така колегія (палата, об'єднана палата) вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів (палати, об'єднаної палати) іншого касаційного суду.

32. Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду вважає, що є правові підстави для відступу від висновків щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладених у постановках Верховного Суду від 10 вересня 2020 року у справі № 5023/5622/12 та від 16 березня 2021 року у справі № 922/4587/13 з наведених вище мотивів.

33. 06 липня 2021 року своєю ухвалою Велика Палата Верховного Суду прийняла та призначила до розгляду цю справу, оскільки дійшла висновку щодо обґрунтованості підстав її передачі на розгляд Великої Палати Верховного Суду згідно із частиною третьою та п'ятою статті 403 ЦПК України.

34. Велика Палата Верховного Суду в ухвалі від 06 липня 2021 року зазначила, що з огляду на очевидно різне матеріально-правове регулювання спірних правовідносин та різні фактичні обставини справи № 5023/5622/12 та справи, що розглядається, не може вирішувати питання відступу від висновку щодо застосування норми права, викладеного у постанові Верховного Суду від 10 вересня 2020 року у справі № 5023/5622/12.

АРГУМЕНТИ УЧАСНИКІВ СПРАВИ

(1) Доводи заявниці

35. На думку ОСОБА_1 апеляційний суд залишив поза увагою те, що реєстрація місця проживання матері зазначених дітей наступне: квартира АДРЕСА_1 . Отже житлові права цих дітей порушені Держвиконавцем. Нагляд за дотриманням законодавства про права

зазначених дітей покладається на службу у справах дітей та сім'ї Дніпровської районної державної адміністрації, яка не надавала дозволу на реалізацію спірної квартири.

36. Суд апеляційної інстанції дійшов помилкових висновків про дотримання Держвиконавцем вимог частини п'ятої статті 57 Закону про виконавче провадження.

37. Висновки, зроблені апеляційним судом щодо порушення ОСОБА_1 частини п'ятої статті 19 Закону про виконавче провадження не відповідають дійсності, оскільки вона не перешкоджала виконанню відповідного рішення суду, реєструючи зазначених дітей у своїй квартирі.

38. Також ОСОБА_1 вважає, що суд апеляційної інстанції застосував норму права без урахування висновків щодо застосування норм права у подібних правовідносинах, викладених у постанові Великої Палати Верховного Суду від 14 листопада 2018 року у справі № 2-383/2010, постанові Верховного Суду від 09 січня 2019 року у справі № 759/2328/16-ц, постановою Верховного Суду України від 20 січня 2016 року у справі № 6-2940цс15, від 10 лютого 2016 року у справі № 6-3005цс15, від 11 травня 2016 року у справі № 6-806цс16.

39. Заявниця посилається у своїй касаційній скарзі на Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі - Конвенція), Конвенцію про права дитини 1989 року, практику Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ), обґрунтовуючи той факт, що права дитини мають захищатися. Разом з тим в даній справі не стоїть питання про те, що хтось ставить під сумнів цю сентенцію. Спір стосується встановлення наявності та відсутності прав неповнолітніх дітей на спірну квартиру, наявності їх порушення. Тому Велика Палата Верховного Суду не розглядає аргументи заявниці щодо того, що права дитини мають захищатися в принципі, як такі, що не стосуються суті спору.

40. Інші доводи касаційної скарги висновків судів не спростовують, на законність судових рішень не впливають, а направлені на переоцінку доказів, яка знаходиться поза межами повноважень суду касаційної інстанції.

(2) Позиція інших учасників справи

41. Інші учасники справи правом на подання заперечення (відзиву) на касаційну скаргу не скористалися.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

(1) Оцінка аргументів учасників справи і висновків судів у цій справі

42. Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду (частини перша та третя статті 47 Конституції України).

43. Суд застосовує при розгляді справ Конвенцію і протоколи до неї (далі також - Конвенція), згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та практику ЄСПЛ як джерело права (згідно із частиною четвертою статті 10 ЦПК України).

44. Під час розгляду справи в касаційному порядку суд перевіряє в межах касаційної скарги правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими. Суд касаційної інстанції перевіряє законність судових рішень лише в межах позовних вимог, заявлених у суді першої інстанції (частини перша та друга статті 400 ЦПК України).

45. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (частина друга статті 6 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 року № 2947-III (в редакції, чинній на момент виникнення відповідних правовідносин, далі - СК України).

46. Батьки або особи, які їх замінюють, не мають права без дозволу органів опіки і піклування, наданого відповідно до закону, укладати договори, які підлягають нотаріальному посвідченню та/або державній реєстрації, відмовлятися від належних дитині майнових прав, здійснювати поділ, обмін, відчуження житла, зобов'язуватися від імені дитини порукою, видавати письмові зобов'язання (частина третя статті 17 Закону про охорону дитинства).

47. Держава забезпечує право дитини на проживання в таких санітарно-гігієнічних та побутових умовах, що не завдають шкоди її фізичному та розумовому розвитку. Органи опіки та піклування зобов'язані здійснювати контроль за додержанням батьками або особами, які їх замінюють, майнових та житлових прав дітей при відчуженні жилих приміщень та купівлі нового житла (частини перша та третя статті 18 Закону про охорону дитинства).

48. Держава охороняє і захищає права та інтереси дітей під час вчинення правочинів щодо нерухомого майна. Неприпустиме зменшення або обмеження прав та інтересів дітей під час вчинення будь-яких правочинів щодо жилих приміщень. Органи опіки та піклування здійснюють контроль за дотриманням батьками та особами, які їх замінюють, житлових прав і охоронюваних законом інтересів дітей відповідно до закону. Для вчинення будь-яких правочинів щодо нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким мають діти, необхідний попередній дозвіл органів опіки та піклування, що надається відповідно до закону. Посадові особи органів опіки та піклування несуть персональну відповідальність за захист прав та інтересів дітей при наданні дозволу на вчинення правочинів щодо нерухомого майна, яке належить дітям (стаття 12 Закону про основи соціального захисту).

49. Верховна Палата Верховного Суду звертає увагу, що за висновками ЄСПЛ пункт 1 статті 6 Конвенції зобов'язує суди давати обґрунтування своїх рішень, але це не може сприйматись як вимога надавати детальну відповідь на кожен аргумент. Межі цього обов'язку можуть бути різними в залежності від характеру рішення. Крім того, необхідно брати до уваги, між іншим, різноманітність аргументів, які сторона може представити в суд, та відмінності, які існують у державах-учасниках, з огляду на положення законодавства, традиції, юридичні висновки, викладення та формулювання рішень. Таким чином, питання, чи виконав суд свій обов'язок щодо подання обґрунтування, що випливає зі статті 6 Конвенції, може бути визначено тільки у світлі конкретних обставин справи (рішення від 18 липня 2006 року у справі «Проніна проти України» («Pronina v. Ukraine»), заява № 63566/00, § 23).

(1.1) Щодо виключної правової проблеми

50. Оскільки в цій конкретній справі, що розглядається, спірна квартира не є об'єктом іпотеки, а реалізовується в рахунок погашення солідарного зобов'язання заявниці, яке виникло відповідно до умов статей 553-554 ЦК України, сформована Верховним Судом у складі

колегії суддів Касаційного цивільного суду виключна правова проблема в частині звернення стягнення на предмет іпотеки виходить за межі розгляду даної справи. Тому Велика Палата Верховного Суду вважає за можливе розглянути виключну правову проблему в контексті необхідності отримання держаним (приватним) виконавцем дозволу органу опіки і піклування на примусову реалізацію житлової нерухомості, право на користування якою мають діти, оскільки загальне вирішення поставленого питання має значення як і для цієї справи, так і для формування єдиної правозастосовчої практики.

51. У пункті 9 частини третьої статті 129 Конституції України до основних засад судочинства віднесено обов'язковість рішень суду.
52. Відповідно до статті 129-1 Конституції України суд ухвалює рішення іменем України. Судове рішення є обов'язковим до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку. Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд.
53. Завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави (частина перша статті 2 ЦПК України).
54. Суд визначає в межах, встановлених ЦПК України, порядок здійснення провадження у справі відповідно до принципу пропорційності, враховуючи: завдання цивільного судочинства; забезпечення розумного балансу між приватними й публічними інтересами; особливості предмета спору; ціну позову; складність справи; значення розгляду справи для сторін, час, необхідний для вчинення тих чи інших дій, розмір судових витрат, пов'язаних із відповідними процесуальними діями, тощо (частина перша статті 11 ЦПК України).
55. Судові рішення, що набрали законної сили, обов'язкові для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, - і за її межами (частина перша статті 18 ЦПК України).
56. Стаття 19 СК України регулює участь органу опіки та піклування у захисті сімейних прав та інтересів. Частина шоста цієї статті СК України визначає співвідношення повноважень цього органу та суду, встановлюючи, що суд може не погодитися з висновком органу опіки та піклування, якщо він є недостатньо обґрунтованим, суперечить інтересам дитини. Виконавець у виконавчому провадженні відповідно до законодавства України подібними повноваженнями не наділений.
57. За договором поруки поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку. Поручитель відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником (частина перша статті 553 ЦК України).
58. У разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники, якщо договором поруки не встановлено додаткову (субсидіарну) відповідальність поручителя. Поручитель відповідає перед кредитором у тому ж обсязі, що і боржник, включаючи сплату основного боргу, процентів, неустойки, відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором поруки (частини перша та друга статті 554 ЦК України).
59. Виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження і примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) (далі - рішення) - сукупність дій визначених у цьому Законі органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією України, цим Законом, іншими законами та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону, а також рішеннями, які відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню (частина перша статті 1 Закону про виконавче провадження).
60. Виконавець зобов'язаний вживати передбачених цим Законом заходів щодо примусового виконання рішень, неупереджено, ефективно, своєчасно і в повному обсязі вчиняти виконавчі дії (частина перша статті 18 Закону про виконавче провадження).
61. Відповідно до абзацу сьомого пункту 3 розділу II Порядку реалізації майна у разі передачі на реалізацію нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким мають діти, заявка на реалізацію арештованого майна подається разом із копією дозволу органів опіки та піклування або відповідним рішенням суду (в електронній або паперовій формі).
62. Згідно із абзацом першим пункту 2 розділу VII Порядку реалізації майна Реалізація предмета іпотеки здійснюється відповідно до вимог цього Порядку з урахуванням особливостей, визначених цим пунктом та Законом про іпотеку.
63. У разі передачі на реалізацію нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким мають діти, необхідний попередній дозвіл органів опіки та піклування, що надається відповідно до закону. Якщо такий дозвіл не надано, виконавець продовжує виконання рішення за рахунок іншого майна боржника, а в разі відсутності такого майна повертає виконавчий документ стягувачу з підстави, передбаченої пунктом 9 частини першої статті 37 Закону про виконавче провадження (пункт 28 розділу VIII Інструкції з організації примусового виконання рішень). Це кореспондує пункту 3 розділу II цієї Інструкції.
64. Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновком Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду про існування неоднорідної судової практики з приводу того чи є відсутність згоди органу опіки та піклування при примусовому виконанні судового рішення шляхом продажу нерухомого майна у вигляді житла, право на користування яким мають діти, з прилюдних торгів підставою для висновку про неможливість державного або приватного виконавця вчиняти виконавчі дії щодо продажу такого майна.
65. ЄСПЛ неодноразово зауважував у своїх рішеннях, що право на судовий розгляд, гарантоване статтею 6 Конвенції, також захищає і виконання остаточних та обов'язкових судових рішень, які у державі, яка поважає верховенство права, не можуть залишатися невиконаними, завдаючи шкоди одній із сторін (наприклад, справа «Жовнер проти України» від 29 червня 2004 року, заява № 56848/00, § 33). Право на звернення до суду, закріплене у статті 6 Конвенції, було б ілюзорним, якби правова система держав-учасниць Конвенції допускала, що судові рішення, яке набрало законної сили та є обов'язковим для виконання, залишалось би невиконаним по відношенню до однієї зі сторін всупереч її інтересам. Ефективний доступ до суду включає право на виконання судового рішення без невиправданих затримок.
66. Вимога про отримання дозволу Держвиконавцем від органу опіки та піклування на реалізацію майна, право власності на яке або право користування яким належить неповнолітній дитині, встановлена задля додаткового забезпечення захисту прав цієї дитини, зокрема передбачених статтями 17 та 18 Закону про охорону дитини, статтею 12 Закону про основи созахисту, від можливого порушення.

67. Якщо суд приймає рішення про солідарне стягнення з боржника та його поручителя коштів у рахунок погашення їх зобов'язань перед кредитором, то суд не досліджує питання прав тих чи інших осіб, які пов'язані з можливими об'єктами житлої нерухомості, які вже сам Держвиконавець відповідно до Закону про виконавче провадження визначає до реалізації, зокрема, на відкритих торгах для забезпечення виконання цього судового рішення. А відтак проведення такої реалізації майна, в тому числі спірної квартири, не контролюється судом допоки відповідні дії Держвиконавця не оскаржуються кимось з учасників виконавчого провадження чи іншими особами відповідно до закону.

68. Разом з тим повноваження Держвиконавця на мають того характеру та обсягів, які має суд, зокрема, в межах цивільного процесу. Обов'язки і права виконавців, закріплені у статті 18 Закону про виконавче провадження не відповідають широті повноважень та обов'язків суду, передбачених ЦПК України для вирішення судових спорів. Як приклад можна навести статтю 19 СК України, яка передбачає право суду не погодитись з висновками органу опіки та піклування. Тоді як законодавство України, зокрема Закон про виконавче провадження, такими повноваженнями Держвиконавця не наділяє. Також, наприклад, Держвиконавець позбавлений можливості встановлювати чи є у власності неповнолітніх дітей, місце проживання яких зареєстроване у квартирі, яка підлягає реалізації в рамках виконавчого провадження, інше житлове приміщення, чи мають вони право користування іншим житловим приміщенням. Для вирішення подібних питань Держвиконавець і має звертатись до органів опіки та піклування для отримання відповідного дозволу, який має враховувати найкращий захист прав неповнолітніх дітей.

69. Тому Держвиконавець не може самотужки забезпечити той самий рівень захисту відповідних прав неповнолітніх дітей, який може забезпечити суд реалізуючи, наприклад, статтю 39 Закону про іпотеку.

70. В зв'язку з цим, враховуючи вищезазначене, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що на відміну від виконання судових рішень, які безпосередньо передбачають звернення стягнення на конкретно визначене житлове приміщення у конкретно визначений спосіб, для інших судових рішень, які передбачають загальне право стягнення боргу (в тому числі солідарного) з боржника (його поручителя) на визначену суму зобов'язань, отримання Держвиконавцем відповідного дозволу органу опіки та піклування є обов'язковим в силу самого факту існування права власності або права користування неповнолітньої дитини щодо нерухомого майна, яке реалізується в рамках виконавчого провадження. Захист відповідних прав неповнолітньої дитини забезпечує орган опіки та піклування в межах своїх повноважень, приймаючи рішення про надання зазначеного дозволу або відмову у наданні зазначеного дозволу Держвиконавцю, а також суд у випадку звернення до нього уповноваженої особи щодо дій Держвиконавця та/або органу опіки та піклування.

71. Зазначене стосується також і дій приватних виконавців.

72. Отже, на думку Великої Палати Верховного Суду державний чи приватний виконавець повинен звернутися за дозволом органу опіки та піклування для реалізації житлової нерухомості, право на користування яким мають діти.

(1.2) Щодо суті спору

73. Сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду із скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу, порушено їхні права чи свободи (частина перша статті 447 ЦПК України).

(1.2.1) Щодо прав користування неповнолітніх дітей квартирою боржниці

74. Фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років, вільно обирає собі місце проживання, за винятком обмежень, які встановлюються законом (частина друга статті 29 ЦК України).

75. Місцем проживання фізичної особи, яка не досягла десяти років, є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я, в якому вона проживає (частина четверта статті 29 ЦК України). Цьому кореспондує абзац другий частини другої статті 13 Закону України від 11 грудня 2003 року № 1382-IV «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні (в редакції, чинній на момент виникнення відповідних правовідносин, далі - Закон про вільне пересування).

76. Фізична особа може мати кілька місць проживання (частина шоста статті 29 ЦК України).

77. Місце проживання дитини, яка не досягла десяти років, визначається за згодою батьків. Якщо батьки проживають окремо, місце проживання дитини, яка досягла чотирнадцяти років, визначається нею самою (частини перша та третя статті 160 СК України).

78. Члени сім'ї власника житла, які проживають разом з ним, мають право на користування цим житлом відповідно до закону (частина перша статті 405 ЦК України). Це кореспондує частині першій статті 156 Житлового кодексу Української РСР від 30 червня 1983 року № 5464-X (в редакції, чинній на момент виникнення відповідних правовідносин, далі - ЖК УРСР), яка передбачає, що члени сім'ї власника жилого будинку (квартири), які проживають разом з ним у будинку (квартирі), що йому належить, користуються жилим приміщенням нарівні з власником будинку (квартири), якщо при їх вселенні не було іншої угоди про порядок користування цим приміщенням. При цьому за згодою власника будинку (квартири) член його сім'ї вправі вселяти в займане ним жиле приміщення інших членів сім'ї. На вселення до батьків їх неповнолітніх дітей згоди власника не потрібно (частина друга статті 156 ЖК УРСР).

79. Згідно із частиною четвертою статті 156 ЖК УРСР до членів сім'ї власника будинку (квартири) належать особи, зазначені в частині другій статті 64 ЖК УРСР. Відповідно до змісту частини другої статті 64 ЖК УРСР це є: дружина наймача, їх діти і батьки. Також членами сім'ї наймача може бути визнано й інших осіб, якщо вони постійно проживають разом з власником будинку (квартири) і ведуть з ним спільне господарство.

80. Кожна дитина має право на проживання в сім'ї разом з батьками або в сім'ї одного з них та на піклування батьків (частина друга статті 11 Закону про охорону дитинства).

81. Діти - члени сім'ї наймача або власника жилого приміщення мають право користуватися займаним приміщенням нарівні з власником або наймачем (частини друга статті 18 Закону про охорону дитинства).

82. Місце проживання - житло, розташоване на території адміністративно-територіальної одиниці, в якому особа проживає, а також спеціалізовані соціальні установи, заклади соціального обслуговування та соціального захисту, військові частини (абзац п'ятий статті 3 Закону про вільне пересування).

- 83.** Громадянин України, а також іноземець чи особа без громадянства, які постійно або тимчасово проживають в Україні, зобов'язані протягом тридцяти календарних днів після зняття з реєстрації місця проживання та прибуття до нового місця проживання зареєструвати своє місце проживання. Батьки або інші законні представники зобов'язані зареєструвати місце проживання новонародженої дитини протягом трьох місяців з дня державної реєстрації її народження. Реєстрація місця проживання особи здійснюється в день подання особою документів (частина перша статті 6 Закону про вільне пересування).
- 84.** Реєстрація місця проживання здійснюється тільки за однією адресою. У разі якщо особа проживає у двох і більше місцях, вона здійснює реєстрацію місця проживання за однією з цих адрес за власним вибором. За адресою зареєстрованого місця проживання з особою ведеться офіційне листування та вручення офіційної кореспонденції (частина десята статті 6 Закону про вільне пересування).
- 85.** Пункт 18 Правил реєстрації місця проживання визначає перелік документів, які подає особа для реєстрації місця проживання. Зокрема підпункт 4 частини першої пункту 18 Правил реєстрації місця проживання визначає документи, що підтверджують право на проживання в житлі, які подаються при відповідній реєстрації. Абзац перший цього підпункту частини першої пункту 18 Правил реєстрації місця проживання уточнює, що у разі відсутності зазначених документів реєстрація місця проживання особи здійснюється за згодою власника/співвласників житла, наймача та членів його сім'ї (зазначені документи або згода не вимагаються при реєстрації місця проживання неповнолітніх дітей за адресою реєстрації місця проживання батьків/одного з батьків або законного представника/представників).
- 86.** У разі реєстрації місця проживання батьків за різними адресами місце проживання дитини, яка не досягла 14 років, реєструється разом з одним із батьків за письмовою згодою другого з батьків у присутності особи, яка приймає заяву, або на підставі засвідченої в установленому порядку письмової згоди другого з батьків (крім випадків, коли місце проживання дитини визначено відповідним рішенням суду або рішенням органу опіки та піклування) (частина четверта пункту 18 Правил реєстрації місця проживання).
- 87.** Пункт 1 частини п'ятої статті 19 Закону про виконавче провадження передбачає, що боржник зобов'язаний утримуватися від вчинення дій, що унеможливають чи ускладнюють виконання рішення.
- 88.** Суд апеляційної інстанції встановив, що ОСОБА_5 є дочкою заявниці. Відповідно до статей 405 ЦК України, 156 ЖК УРСР, частини другої статті 11, частини другої статті 18 Закону про охорону дитинства ОСОБА_5 має право на проживання (користування) у спірній квартирі своєї матері - заявниці, але не будучи неповнолітньою дитиною відповідне право виникає у неї як у члена сім'ї заявниці лише за умови постійного проживання з заявницею, яке у свою чергу має бути нею дозволене (узгоджене). Подібне узгодження користуванням спірною квартирою за своєю суттю протирічить вимогам пункту 1 частини п'ятої статті 19 Закону про виконавче провадження, особливо враховуючи подальшу реєстрацію місця проживання зазначених неповнолітніх дітей у цій спірній квартирі.
- 89.** Суд апеляційної інстанції керувався частиною четвертою статті 29 ЦК України щодо обох зазначених дітей, визначаючи їх як малолітніх. Однак відповідно до встановлених судами попередніх інстанцій обставин справи ОСОБА_3 народилася ІНФОРМАЦІЯ_1, а ОСОБА_4 народилася ІНФОРМАЦІЯ_2. Отже станом на 15 липня 2019 року (день подання документів Держвиконавцем на реалізацію спірної квартири через публічні торги) ОСОБА_3 справді була молодше 10 років і відповідно до абзацу першого частини другої статті 3 СК України є малолітньою дитиною, на яку розповсюджується дія частини четвертої статті 29 ЦК України. Однак ОСОБА_4 станом на 15 липня 2019 року була старша за 15 років і тому є неповнолітньою дитиною відповідно до абзацу другого частини другої статті 3 СК України, на яку розповсюджується дія частини другої статті 29 ЦК України, а не частини четвертої цієї статті ЦК України. Отже і автоматичне визначення місця проживання на підставі місця проживання батьків для ОСОБА_4 є безпідставним, оскільки відповідно до частини третьої статті 160 СК України вона сама обирає місце проживання, якщо її батьки живуть окремо.
- 90.** ОСОБА_3 та ОСОБА_4 є дочками ОСОБА_5, а отже на їх стосунки розповсюджується дія статей 29, 405 ЦК України, 156 ЖК УРСР, частини другої статті 11, частини другої статті 18 Закону про охорону дитинства. В зв'язку з цим у ОСОБА_3 та ОСОБА_4 виникає похідне від аналогічного права їх матері як дочки заявниці користуватися спірною квартирою за умови, що місцем проживання їх матері є спірна квартира.
- 91.** Враховуючи зміст частини шостої статті 29 ЦК України одного лише факту наявності права власності на квартиру недостатньо для встановлення цієї квартири місцем проживання, визначеним абзацом п'ятим статті 3 Закону про вільне пересування. Для офіційного встановлення місця проживання існує реєстрація такого місця, передбачена зокрема частиною десятою статті 6 Закону про вільне пересування та Правилами реєстрації місця проживання. Отже суд апеляційної інстанції безпідставно дійшов висновку, що місцем проживання матері малолітніх дітей є місце знаходження квартири, яка в рівних частках на праві приватної власності належить цій матері та її відповідним дітям, не перевірявши реальне місце реєстрації проживання цих осіб.
- 92.** Разом з тим, не дивлячись на суперечливі висновки суду апеляційної інстанції щодо місця проживання дітей та їх матері, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про порушення заявницею вимог частини п'ятої статті 19 Закону про виконавче провадження шляхом реєстрації у спірній квартирі малолітньої та неповнолітньої дітей підчас виконавчого провадження. На переконання Великої Палати Верховного Суду зазначені дії заявниці не можуть свідчити про виникнення у дітей житлових прав на спірну квартиру.
- 93.** Відповідно до встановлених судами попередніх інстанцій обставин справи Держвиконавець подав документи до ДП «Сетам» 15 липня 2019 року. У цей же день у спірній квартирі було зареєстроване місце проживання ОСОБА_4. Місце проживання ОСОБА_3 було зареєстроване у спірній квартирі за 4 дні до передачі документів Держвиконавцем до ДП «Сетам» - 11 липня 2019 року.
- 94.** Велика Палата Верховного Суду у своїй постанові від 29 вересня 2020 року у справі № 757/13243/17 підтримала правовий висновок Верховного Суду України, викладений у постанові від 20 січня 2016 року у справі № 504/294/14-ц (провадження № 6-2940ц15). Цей висновок зводиться до наступного: правочин, що вчинений батьками (усиновлювачами) стосовно нерухомого майна, право власності на яке чи право користування яким мають діти, за відсутності обов'язкового попереднього дозволу органу опіки та піклування може бути визнаний судом недійсним (частина шоста статті 203, частина перша статті 215 ЦК України) за умови, якщо буде встановлено, що оспорюваний правочин суперечить правам та інтересам дитини, - зважає обсяг існуючих майнових прав дитини та/або порушує охоронювані законом інтереси дитини, зменшує або обмежує права та інтереси дитини щодо жилого приміщення, порушує гарантії збереження права дитини на житло. Сам по собі факт відсутності обов'язкового попереднього дозволу органу опіки та піклування на укладення оспорюваного правочину не є безумовною підставою для визнання його недійсним (п.п. 88-90).
- 95.** Відповідно до правового висновку Верховного Суду, викладеного у його постанові від 20 березня 2019 року у справі № 1612/2343/12, сам по собі факт відсутності обов'язкового попереднього дозволу органу опіки та піклування на укладення оспорюваного правочину не є безумовною підставою для визнання його недійсним. Правочин щодо відчуження за договором купівлі-продажу квартири, яка належить на праві приватної власності бабі малолітньої дитини, в якій ця дитина проживала, не порушують прав цієї дитини, оскільки вона має право на проживання за місцем проживання кожного з її батьків.

96. Верховний Суд у постанові від 08 червня 2021 року у справі № 607/8145/18, посилаючись на правові висновки Верховного Суду, викладені у постановках від 06 травня 2019 року у справі № 639/5828/15-ц (провадження № 61-29627св18), від 06 листопада 2019 року у справі № 346/432/16-ц (провадження № 61-29148св18) та від 19 червня 2019 року у справі № 695/2714/15-ц (провадження № 61-29000св18), зазначив, що чинним законодавством не передбачено обмежень при реалізації права власника на розпорядження майном в залежності від того чи мають право на користування ним інші особи, зокрема, малолітні діти, якщо власник не є їх батьком (матір'ю) або ж особою, яка замінює останніх.

97. Враховуючи зазначене, керуючись принципом розумності як однією з загальних засад цивільного законодавства (пункт 6 частини першої статті 3 ЦК України), враховуючи принцип верховенства права, виходячи із завдання цивільного судочинства та застосування принципу пропорційності при здійсненні судочинства Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що встановлених обставин справи достатньо для твердження про те, що Держвиконавцем не було допущено порушення відповідних прав ОСОБА_3 та ОСОБА_4 у спосіб, зазначений заявницею.

(1.2.2.) Щодо дотримання Держвиконавцем вимог закону щодо оцінки майна, що передається на реалізацію

98. Реєстрація виконавчих документів, документів виконавчого провадження, фіксування виконавчих дій здійснюється в автоматизованій системі виконавчого провадження, порядок функціонування якої визначається Міністерством юстиції України. Вільний та безоплатний доступ до інформації автоматизованої системи виконавчого провадження забезпечує Міністерство юстиції України у мережі Інтернет на своєму офіційному веб-сайті з можливістю перегляду, пошуку, копіювання та роздрукування інформації, на основі поширених веб-оглядачів та редакторів, без необхідності застосування спеціально створених для цього технологічних та програмних засобів, без обмежень та цілодобово. Інформація повинна містити відомості про час її розміщення (частина перша статті 8 Закону про виконавче провадження).

99. Автоматизованою системою виконавчого провадження забезпечується, зокрема виготовлення документів виконавчого провадження, централізоване зберігання документів виконавчого провадження, реєстрація вхідної і вихідної кореспонденції та етапів її проходження (пункти 3, 4 та 7 частини другої статті 8 Закону про виконавче провадження).

100. Виконавець повідомляє про результати визначення вартості чи оцінки майна сторонам не пізніше наступного робочого дня після дня визначення вартості чи отримання звіту про оцінку. У разі якщо сторони не згодні з результатами визначення вартості чи оцінки майна, вони мають право оскаржити їх у судовому порядку в 10-денний строк з дня отримання відповідного повідомлення. Сторона вважається ознайомленою з результатами визначення вартості чи оцінки арештованого майна, якщо їй надіслано повідомлення про результати визначення вартості чи оцінки майна за адресою, зазначеною у виконавчому документі, або за місцем фактичного проживання чи перебування такої сторони, достовірно встановленим виконавцем. Оскарження в судовому порядку результатів визначення вартості чи оцінки майна не зупиняє передачі майна на реалізацію, крім випадків зупинення передачі майна на реалізацію судом (частина п'ята статті 57 Закону про виконавче провадження).

101. Реалізація майна здійснюється після визначення його вартості (оцінки) відповідно до статті 57 Закону України «Про виконавче провадження». Якщо вартість майна боржника визначено в рішенні суду, виконавець передає майно на реалізацію за ціною, визначеною судовим рішенням, без проведення визначення вартості чи оцінки такого майна, крім рішень про конфіскацію майна. Вартість майна, визначена у звіті про оцінку майна, є дійсною на період реалізації арештованого майна (абзаци перший - другий пункту 1 розділу II Порядку реалізації майна).

102. Виконавець у строк не пізніше п'яти робочих днів після ознайомлення сторін із результатами визначення вартості чи оцінки арештованого майна готує проект заявки на реалізацію арештованого майна, який містить інформацію, передбачену абзацами третім - шістнадцятим пункту 2 цього розділу (абзаци перший пункту 3 розділу II Порядку реалізації майна).

103. Встановлюючи обставини, які на думку апеляційного суду виправдовують направлення Держвиконавцем заявниці результату визначення вартості чи оцінки арештованого майна у день подання документів до ДП «Сетам» на реалізацію спірної квартири, апеляційний суд не врахував вимоги, які ставляться частиною першою статті 18 Закону про виконавче провадження Держвиконавця, умови організації документообігу, передбачені, зокрема статтею 8 Закону про виконавче провадження. Також суд апеляційної інстанції не врахував, що абзаци перший пункту 3 розділу II Порядку реалізації майна встановлює строк у п'ять днів, який відраховується після ознайомлення сторін з результатами оцінки арештованого майна, а не у день його направлення сторони.

104. Враховуючи зазначене Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що Держвиконавець не виконав належним чином вимог частини першої статті 18, частини п'ятої статті 57 Закону про виконавче провадження, абзацу першого пункту 3 розділу II Порядку реалізації майна. А відтак його відповідні дії не відповідають вимогам закону - є неправомірними, оскільки руйнують визначений порядок дій, який має забезпечити дотримання прав сторін виконавчого провадження, зокрема щодо перегляду результатів оцінки вартості арештованого майна.

105. Суд першої інстанції прийшов до правильно висновку про порушення Держвиконавцем частини п'ятої статті 57 Закону про виконавче провадження, абзацу першого пункту 3 розділу II Порядку реалізації майна. Отже рішення суду першої інстанції відповідає вимогам статті 263 ЦПК України, безпідставно скасоване судом апеляційної інстанції у цій його частині.

106. Враховуючи зазначене, постанова Київського апеляційного суду від 15 вересня 2020 року є помилковою у цій частині вимог заявниці, а ухвала Дніпровського районного суду міста Києва від 14 лютого 2020 року відповідає по суті вимогам закону.

(1.3) Щодо відступу від правових висновків Верховного Суду

107. Постанова Верховного Суду від 16 березня 2021 року у справі № 922/4587/13 прийнята у справі про банкрутство фізичної особи-підприємця та стосується спору, що виник в стадії реалізації ліквідаційної процедури. Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду дійшов висновку про те, що суди попередніх інстанцій вирішили питання вимоги ліквідатора банкрута про витребування з чужого незаконного володіння частини іпотечного майна, яке незаконно вибуло з власності банкрута (житловий будинок), встановили, що частина майна належить малолітній дитині, але належним чином не вивчили чи ця вимога впливає на її права як малолітньої дитини. Таким чином саме для належного та повного дослідження питання щодо можливого порушення прав малолітнього Верховний Суд направив справу на новий розгляд. Враховуючи нижчезазначені висновки Великої Палати Верховного Суду, різницю у фактичних обставинах справи № 922/4587/13 та цієї справи Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про відсутність підстав для відступу від правових висновків Верховного Суду у справі № 922/4587/13 в межах розгляду цієї справи.

(2) Висновки за результатами розгляду касаційної скарги

(2.1) Щодо суті касаційної скарги

108. Підставами для скасування судових рішень повністю або частково і ухвалення нового рішення у відповідній частині або зміни рішення є неправильне застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права. Зміна судового рішення може полягати в доповненні або зміні його мотивувальної та (або) резолютивної частини (частини перша та четверта статті 412 ЦПК України).

109. У разі встановлення обґрунтованості скарги суд визнає оскаржувані рішення, дії чи бездіяльність неправомірними і зобов'язує державного виконавця або іншу посадову особу органу державної виконавчої служби, приватного виконавця усунути порушення (поновити порушене право заявника). Якщо оскаржувані рішення, дії чи бездіяльність були прийняті або вчинені відповідно до закону, в межах повноважень державного виконавця або іншої посадової особи органу державної виконавчої служби, приватного виконавця і право заявника не було порушено, суд постановляє ухвалу про відмову в задоволенні скарги (частини друга та третя статті 451 ЦПК України).

110. На підставі здійсненої вище оцінки аргументів учасників справи, висновків судів попередніх інстанцій Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про необхідність частково задовольнити касаційну скаргу заявниці: скасувати постанову Київського апеляційного суду від 15 вересня 2020 року та змінити мотивувальну частину ухвали Дніпровського районного суду міста Києва від 14 лютого 2020 року, виклавши її у редакції цієї постанови.

(2.2) Щодо судових витрат

111. Судовий збір покладається на сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог (частина перша статті 141 ЦПК України). Судові витрати, пов'язані з розглядом скарги, покладаються судом на заявника, якщо було постановлено рішення про відмову в задоволенні його скарги, або на орган державної виконавчої служби чи приватного виконавця, якщо було постановлено ухвалу про задоволення скарги заявника (частина перша статті 452 ЦПК України).

112. Розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо) (частина восьма статті 141 ЦПК України).

113. Якщо суд касаційної інстанції, не передаючи справи на новий розгляд, змінює рішення або ухвалює нове, цей суд відповідно змінює розподіл судових витрат (згідно із частиною тринадцять статті 141 ЦПК України).

114. Заявниця не заявляла вимог про відшкодування судових витрат. Згідно із квитанцією від 19 листопада 2020 року № 39902 ОСОБА_1 сплатила судовий збір за подання касаційної скарги у сумі 420,40 грн.

115. Враховуючи, що Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про часткове задоволення касаційної скарги ОСОБА_1 заявниця має право на відшкодування їй управлінням державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у місті Києві частини сплаченого судового збору за подання касаційної скарги у сумі 210,20 грн. Виходячи з вимог учасників позовного провадження, зі змісту резолютивної частини цієї постанови Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про відсутність необхідності змінювати розподіл судових витрат, здійснений судами попередніх інстанцій.

(3) Висновки щодо застосування норм права

116. Для судових рішень, які передбачають стягнення боргу (в тому числі солідарного) з боржника (його поручителя) на визначену суму зобов'язань, отримання Держвиконавцем відповідного дозволу органу опіки та піклування на реалізацію житлової нерухомості є обов'язковим в силу самого факту існування права власності або права користування неповнолітньої дитини щодо нерухомого майна, яке реалізується в рамках виконавчого провадження. Захист відповідних прав неповнолітньої дитини забезпечує орган опіки та піклування в межах своїх повноважень, приймаючи рішення про надання зазначеного дозволу або відмову у наданні зазначеного дозволу Держвиконавцю, а також суд у випадку звернення до нього учасника виконавчого провадження щодо дій Держвиконавця та/або органу опіки та піклування.

117. Зазначене стосується також і дій приватних виконавців.

Керуючись статтями 141, 400, 409, 412, 416, 419, 451, 452 ЦПК України,

ПОСТАНОВИЛА:

1. Частково задовольнити касаційну скаргу ОСОБА_1 .

2. Скасувати постанову Київського апеляційного суду від 15 вересня 2020 року.

3. Змінити мотивувальну частину ухвали Дніпровського районного суду міста Києва від 14 лютого 2020 року, виклавши її у редакції цієї постанови.

3. Стягнути з управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у місті Києві на користь ОСОБА_1 (реєстраційний номер облікової картки платника податків НОМЕР_1) відшкодування судового збору за подання касаційної скарги у сумі 210,20 грн.

Постанова набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Суддя-доповідач В. В. Пророк Судді: В. В. Британчук В. С. Князев Ю. Л. Власов Г. Р. Крет І. В. Григор'єва Л. М. Лобойко М. І. Гриців К. М. Пільков Д. А. Гудима О. Б. Прокопенко В. І. Данішевська Л. І. Рогач Ж. М. Єленіна І. В. Ткач Л. Й. Катеринчук С. П. Штелих

Повний текст постанови складений 19 листопада 2021 року.